

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ครูใหญ่โรงเรียน และนักเรียนที่สมควรได้รับพระราชทานรางวัลตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี การศึกษา 2518 เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2520 ณ ศาลาดุสิตาลัย มีความตอนหนึ่งว่า “...การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพ การพัฒนาประเทศก็ย่อม ทำได้สะดวก รวดเร็ว ได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว...”

จากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังกล่าวทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ ของการศึกษา การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้คนเป็นคนดีมีคุณภาพ การที่จะพัฒนาประเทศก็ต้องพัฒนาคนก่อนจึงพัฒนาประเทศประสบความสำเร็จ

การพัฒนามนุษย์ให้มีการพัฒนาเต็มศักยภาพและมีคุณภาพได้นั้น การศึกษามีบทบาท สำคัญเนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเอง ชุมชนและชาติ การศึกษา เป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง ยิ่งสังคมโลกมี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยี สื่อสารหรือเทคโนโลยีด้านอื่น ๆ และการ แข่งขันอย่างรุนแรงทางเศรษฐกิจ คุณภาพของประชากรยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น จึงต้องตระหนัก ถึงความสำคัญของการศึกษา การศึกษาทำให้มีการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในด้าน ต่าง ๆ ที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและเป็นพลัง สร้างสรรค์ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน การศึกษาจึงมีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2540 : 3-5)

การจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อการผลิตกำลังคนในระดับช่าง กึ่งฝีมือและช่างเทคนิค ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสอดคล้อง กับความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งประกอบอาชีพอิสระ โดยเปิดสอน 5 ประเภทวิชา คือ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คหกรรมศาสตร์ ศิลปกรรม และเกษตรกรรม (กรมอาชีวศึกษา 2541 : 1) วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี สังกัดกองวิทยาลัยเกษตรกรรม กรมอาชีวศึกษา

รับผิดชอบการจัดการศึกษาประเภทวิชาเกษตรกรรมหลัก โดยพื้นฐานประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรอีกทั้งผลผลิตทางการเกษตรก็ยังเป็นรายได้หลัก ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรในสถานศึกษาทุกระดับจึงมีบทบาทและมีความสำคัญยิ่งต่อประเทศ (นพคุณ ศิริวรรณ และคณะ 2539 : 1)

ปี 2540 เป็นปีแห่งวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ร้ายแรงที่สุดสำหรับประเทศไทยในรอบ 200 ปี วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งนี้ส่วนใหญ่มาจากความล้มเหลวทางการจัดการศึกษาด้วย เพราะการที่ระบบศึกษาหาความรู้ ความคิด ความเชื่อของไทยมีลักษณะการถ่ายทอดแบบท่องจำ ไม่ได้ฝึกฝนให้คนรู้จักคิดแบบวิเคราะห์วิจารณ์ ไม่ประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและความรู้จากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่โดยไม่รู้จักประยุกต์ให้เหมาะสม ถูกครอบงำด้วยแนวคิดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมจะนำความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจอย่างไม่สิ้นสุด (วิทยากร เชียงกูล 2540 : 11-12) แต่ความจริงมิได้เป็นเช่นนั้น เมื่อวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นหลายฝ่ายได้ตั้งความหวังไว้ที่ภาคเกษตรที่จะเป็นสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญในการกู้ชาติในยามวิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งนี้ภาคการเกษตรเป็นสาขาเศรษฐกิจที่แท้จริงที่นำมาสู่การเพิ่มการสร้างคน เพื่อรองรับแรงงานจากภาคอุตสาหกรรมและบริการที่ได้ประสบปัญหาจากวิกฤตการณ์การเงินของโลกประกอบกับการผลิตในภาคเกษตรกรรมเป็นการผลิตสินค้าประเภทอาหาร ซึ่งถือได้ว่าเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของมนุษยชาติทั่วโลก จึงเป็นโอกาสของการสร้างงานและรายได้ของประเทศ

การจัดการศึกษาเกษตรในปัจจุบันจึงเป็นวิชาที่มีความสำคัญและน่าสนใจ เนื่องจากในระยะเวลาที่ผ่านมาจำนวนนักศึกษาที่สมัครเข้าเรียนวิชาเกษตรได้ลดจำนวนลงมาก นักศึกษาทั่วไปสนใจเรียนด้านอื่น ด้วยกระแสของสังคมวัยรุ่น (กองวิจัยการศึกษา 2538 : 1) ดังนั้นในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเกษตรจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นทั้งนักบริหาร นักจัดการ และเป็นผู้นำที่จะผลิตบุคลากรด้านเกษตรให้มีคุณภาพเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่สาธารณชน จึงจะโน้มน้าวให้สังคมนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนเกษตรให้มากขึ้น ทำให้มีปัจจัยด้านบุคคลเข้ามาแก้ไขปัญหาของประเทศชาติให้ฟื้นตัวเร็วยิ่งขึ้น

กรมอาชีวศึกษา ได้จัดตั้งวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี กระจายอยู่ทั่วไปในประเทศดังนี้ ภาคกลาง 12 วิทยาลัย ภาคเหนือ 11 วิทยาลัย ภาคใต้ 11 วิทยาลัยและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 11 วิทยาลัย (โปรดดูภาคผนวก ง หน้า 103) สถานศึกษาแต่ละแห่งจะมีผู้อำนวยการเป็นผู้รับผิดชอบสูงสุด โดยเหตุที่ผู้อำนวยการวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี มีภารกิจที่ต้องกระทำให้ผลผลิตของวิทยาลัยมีคุณภาพ จนกระทั่งเอาชนะกระแสสังคมและพลิกฟื้นเศรษฐกิจของประเทศให้ฟื้นได้

จึงควรที่จะได้มีการศึกษาว่าผู้อำนวยการวิทยาลัยเกษตรกรรมมีภาวะผู้นำ (Leadership) แบบใด จึงจะสามารถทำการต่อเรื่องดังกล่าวให้ได้ผล เพราะภาวะผู้นำเป็นศิลปะอันจำเป็นและสำคัญยิ่งที่จะนำหน่วยงานหรือองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

เนื่องจากผู้วิจัยเป็นอาจารย์วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูอาจารย์วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีความเชื่อมั่นว่าผลการศึกษาวิจัยและเป็นเครื่องนำทางให้ผู้บริหารมองเห็นข้อดี ข้อเสียของพฤติกรรมต่าง ๆ ของตน และนำไปเป็นมาตรฐานในการเตรียมคนเข้าสู่ตำแหน่งรวมทั้งปรับพฤติกรรมของผู้ครองตำแหน่งดังกล่าวอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแบบภาวะผู้นำตามกรอบแนวคิดของ Reddin ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูอาจารย์ในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู อาจารย์วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น
2. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบภาวะผู้นำโดยยึดกรอบทฤษฎี 3 มิติ (Three Dimensions Theory) ของ William J. Reddin ประกอบด้วย
  1. มิติมุ่งงานหรือกิจสัมพันธ์
  2. มิติมุ่งคนหรือมิตรสัมพันธ์
  3. มิติมุ่งประสิทธิผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประกอบด้วยครู อาจารย์ในสังกัดวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 767 คน ดังนี้

1. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่น	จำนวน 56 คน
2. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยภูมิ	จำนวน 82 คน
3. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครพนม	จำนวน 65 คน
4. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครราชสีมา	จำนวน 76 คน
5. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์	จำนวน 78 คน
6. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม	จำนวน 50 คน
7. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยียโสธร	จำนวน 65 คน
8. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด	จำนวน 64 คน
9. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ	จำนวน 77 คน
10. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุตรธานี	จำนวน 79 คน
11. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุบลราชธานี	จำนวน 75 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง จากการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเป็นระบบ (Systematic Sampling) จากประชากรในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเป็นระบบ เป็นการสุ่มสมาชิกทุกหน่วยของประชากรถูกจัดเรียงไว้โดยที่ลำดับของสมาชิกไม่ถูกจัดอย่างลำเอียง เช่น การจัดเรียงบัญชีรายชื่อตามลำดับอักษร แล้วผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มเป็นระบบดังนี้ ขั้นแรกคำนวณหาช่วงที่จะเลือกสมาชิกโดยเอาจำนวนประชากร (N) หารด้วยจำนวนสมาชิกกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการจะเลือก (n) ขั้นต่อมาทำการเลือกสมาชิกหน่วยแรกโดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับฉลากกับช่วงแรกสุดของสมาชิกที่มีตัวเลขต้น ๆ แล้วนำเอาช่วงมาบวกกับหมายเลขสมาชิกเดิมโดยเริ่มจากหมายเลขแรกที่สุ่มได้ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan (อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด 2535 : 40) กลุ่มตัวอย่างมี 256 คน ดังนี้

1. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่น	จำนวน 19 คน
2. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยภูมิ	จำนวน 27 คน
3. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครพนม	จำนวน 22 คน
4. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครราชสีมา	จำนวน 25 คน

5. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์	จำนวน 26 คน
6. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม	จำนวน 17 คน
7. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีโสธร	จำนวน 22 คน
8. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด	จำนวน 21 คน
9. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ	จำนวน 26 คน
10. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุดรธานี	จำนวน 26 คน
11. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุบลราชธานี	จำนวน 25 คน

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

1 ตุลาคม 2543 – 30 กันยายน 2544

นิยามศัพท์เฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำมีความสามารถใช้ศิลปะในการจูงใจ หรือเป็นกระบวนการในการใช้อิทธิพล บารมี หรืออำนาจในการจูงใจให้ผู้ตามซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มปฏิบัติงานร่วมกัน และได้ผลงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ครู อาจารย์ หมายถึง ข้าราชการครูที่ทำหน้าที่หัวหน้าคณะวิชา รวมทั้งผู้ที่ทำหน้าที่สอนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง เลือกตั้งหรือตั้งตนเองขึ้นเป็นหัวหน้ากลุ่ม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิก เป็นผู้ที่มีความสามารถในการโน้มน้าว จูงใจ ชักนำให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การตามเป้าหมายที่วางไว้

การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานโดยมีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ทำงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายอันเดียวกัน และมีการใช้ทรัพยากรทางการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุสิ่งของและการจัดการ

การรับรู้ หมายถึง ความรู้สึกที่ได้จากการสัมผัสหรือมีส่วนร่วมต่อพฤติกรรม หรือการกระทำใด ๆ ของบุคคลอื่น โดยอาศัยประสาทสัมผัสและวิจารณญาณ

แบบภาวะผู้นำ หมายถึง การพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้นำในการบริหารงาน แบ่งออกเป็น 8 แบบ ดังนี้

1. แบบละทิ้งหน้าที่ หมายถึง ผู้นำที่ไม่สนใจงาน ขาดความรับผิดชอบ ขาดมนุษยสัมพันธ์ ไม่ส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้นำแบบละทิ้งหน้าที่ตามแนวคิดของ Reddin นี้ไม่ใช่การละทิ้งหน้าที่ในระบบราชการแต่อย่างใด
  2. แบบนักบุญ หมายถึง ผู้นำที่มุ่งเพียงสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนร่วมงานเป็นสำคัญ ไม่มุ่งความสำเร็จของงาน ไม่กล้าเสี่ยงพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง
  3. แบบผู้เผด็จการ หมายถึง ผู้นำที่มุ่งความสำเร็จของงานสูง ขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
  4. แบบประนีประนอม หมายถึง ผู้นำที่มุ่งความสำเร็จของงานและสัมพันธ์ภาพของผู้ร่วมงาน แต่ขาดความสามารถและขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง จึงต้องใช้เวลาประนีประนอมตลอดเวลาเพื่อเป็นการจัดปัญหา
  5. แบบผู้ยึดระเบียบ หมายถึง ผู้นำที่ไม่สนใจทั้งความสำเร็จของงานและสัมพันธ์ภาพของผู้ร่วมงาน ทำงานโดยยึดกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดมีความเข้มงวด แต่สามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานให้สำเร็จ
  6. แบบนักพัฒนา หมายถึง ผู้นำที่มุ่งมั่นที่จะพัฒนาความสามารถพิเศษของผู้ร่วมงาน จัดบรรยากาศในการทำงาน รู้จักมอบหมายหน้าที่อย่างเหมาะสมและทำให้ผู้ร่วมงานมีความพอใจ
  7. แบบผู้เผด็จการอย่างมีศิลป์ หมายถึง ผู้นำที่มีความมั่นใจในตัวเองสูง ทำงานด้วยความชำนาญและมีทักษะดีเยี่ยม ชักนำให้ผู้ร่วมงานมีจิตใจมุ่งสัมฤทธิ์ผล มีศิลปะในการปฏิบัติงาน ผู้ร่วมงานมีความพอใจและงานที่ทำมีความสำเร็จด้วยดี
  8. แบบนักบริหาร หมายถึง ผู้นำที่มีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบ รู้จักใช้ความสามารถของผู้ร่วมงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นผู้นำที่ยอมรับความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม มีความผูกพันทั้งงานและคน
- สถานศึกษา หมายถึง วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในสังกัดกรมอาชีวศึกษา ซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย
1. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่น
  2. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยภูมิ
  3. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครพนม
  4. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครราชสีมา
  5. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์

6. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม
7. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีโสธร
8. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด
9. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ
10. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุดรธานี
11. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุบลราชธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิจัยจะได้ข้อสนเทศและแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคอื่น ๆ
2. เพื่อใช้เป็นแนวทาง ข้อมูลและกำหนดลักษณะที่พึงประสงค์ในการสรรหา การคัดเลือก และแต่งตั้งเป็นผู้บริหารวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคอื่น ๆ

Rajabhat Mahasarakham University